

STELIAN DUMISTRĂCEL: omul de dincolo de cuvinte

Ion-Horia BÎRLEANU

Nu doar pentru Stelian Dumistrăcel, nu numai pentru noi, foștii studenți, colegii și prietenii dumnealui, ci – fără a exagera câtuși de puțin – pentru lingvistica românească, în primul rând pentru cea ieșeană, ziua de 19 august 1937 a fost o zi importantă: e ziua în care s-a născut, într-un sat frumos din actualul județ Suceava, cel ce avea să-și construiască, de-a lungul vieții, o carieră impresionantă prin multiplele ei valențe. Cariera Dlui Dumistrăcel, din care punctăm acum doar câteva momente, a început în anul 1958, an în care a devenit licențiat al Facultății de Litere de la Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, facultate în cadrul căreia, 16 ani mai târziu, avea să obțină, sub îndrumarea Dlui prof.dr. docent G. Istrate, și titlul de doctor în filologie. Nu întâmplător, începând din anul 2001, Domnia Sa este conducător de doctorat în specialitatea „filologie” la Universitatea ieșeană, având „la activ” până în prezent zece doctorate susținute și recunoscute. De asemenea, a fost și membru în comisii pentru acordarea titlului de „doctor”, respectiv de „doctor habilitat”, la Universitățile din Iași, București, Cluj-Napoca și Chișinău. O mențiune aparte privind calitatea de membru în comisiile de „laudatio” pentru acordarea titlului de „doctor honoris causa” mai multor lingviști și filologi: Eugeniu Coșeriu (Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2000, Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați, 2001); G.I. Tohăneanu și Ion Brezeanu (Universitatea din Galați, 2000); Marius Sala (Universitatea din Suceava, 2006).

Pentru a ne menține în același cadru eminent academic, se cuvine să trecem în revistă, dacă nu cu acribie biografică, atunci măcar cu sinceră simpatie și admirație profesională, și activitatea propriu-zis didactică a Dlui Dumistrăcel, activitate „constantă” începută abia în urmă cu un deceniu atât „acasă”, la Iași, cât și în calitate de profesor titular la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie de la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, unde a ținut, timp de trei ani, cursuri de istoria limbii române (elementul autohton), de etnostilistică și de introducere în lexicografie, precum și cursuri la masteratele de la secția de Litere („Lingvistica textului”) și de Istorie („Etnolingvistică danubiană”).

Paralel, tot din anul 1997, Dl Stelian Dumistrăcel a funcționat ca profesor asociat, pentru ca în 2001 să devină profesor titular, la Departamentul de Jurnalistică și Științele Comunicării de la Universitatea „Al. I. Cuza”, având ca profil didactic domenii ale „Discursului jurnalistic”, ca și „Pragmatica comunicării”, la masteratul organizat în cadrul acestui Departament, precum și, începând cu anul 2005, „Stilistica generală” și „Filosofia limbajului”, la Școala Doctorală de la Facultatea de Litere.

La aceeași Universitate, anterior, anume între anii 1963–1968, Dl Dumistrăcel susținuse cursuri la Facultatea de Litere, perioadă în care mi-a fost și mie profesor, iar între 1991 și 2000, la Facultatea de Istorie, ca profesor invitat. De asemenea, în primul semestru al anului universitar 1996/1997, Domnia Sa a fost solicitat să predea la

Universitatea „Friedrich Schiller” din Jena, unde, ca și la Heidelberg, în anul precedent, prezentase și o serie de conferințe. Relația Domniei Sale cu mediul universitar german era însă de dată mai veche: începutul îl făcuseră specializările și stagiile de documentare din anii 1967, 1969, 1975 și 1991 (ultimele două în calitate de bursier DAAD).

În cadrul de față, va trebui să rememorăm însă și activitatea desfășurată de DI Dumistrăcel, între anii 1958 și 1997, în calitatea sa de cercetător științific principal și șef de sector (în prezent șef al Departamentului de dialectologie) la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” al Filialei Iași a Academiei Române. Timp de trei decenii, Domnia Sa a elaborat numeroase lucrări de valoare în domeniile dialectologiei românești și generale, al romanisticii, al lexicologiei, al etnolisticii și al pragmaticii comunicării. Este membru în colegiul de redacție și, din 1990, redactor șef al publicației Institutului, „Anuar de lingvistică și istorie literară”; printre lucrările mai importante figurează *Influența limbii literare asupra graiurilor dacoromâne. Fonetica neologismului*, pentru care i s-a acordat premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române pe anul 1978; coordonează lucrările la proiectul *NALR. Moldova și Bucovina*, activitate care s-a concretizat în publicarea a opt volume din această serie, apărute între 1987 și 2007, precum și în apariția, în 1997, a volumului de teorie a domeniului, *Ancheta dialectală ca formă de comunicare* (la care am avut satisfacția de a fi colaborator); a participat la revizia a trei volume din *Dicționarul limbii române*, serie nouă, apărute între anii 1987 și 1992; a obținut, în 1995 și 1996, două granturi din partea Academiei Române; a susținut, în 1996, 2004 și 2007, conferințe la Academia Română, în ciclul „Limba română și relațiile ei cu istoria și cultura românilor”; a lansat (în 1993) și coordonează proiectul „Graiurile românești de la est de Carpați. Socio- și etnotexte”, în colaborare cu Institutul de Lingvistică de la Chișinău al Academiei de Științe a Republicii Moldova, proiect în cadrul căruia au fost efectuate anchete de profil în diverse localități din Moldova istorică; a fost ales membru în Comitetul Național Român pentru *Atlas linguarum Europae* și *Atlas linguistique roman*. A participat la Congresele internaționale de lingvistică și de filologie romanică de la București și Napoli, la manifestări internaționale de românistică de la München și Tübingen și, în calitate de colaborator la proiectele internaționale amintite, la congrese de dialectologie romanică la Aix-en-Provence și Palermo, la colocviile Comitetului Internațional pentru *Atlas linguistique roman* de la Aussois, Barcelona și Grenoble, precum și la numeroase manifestări științifice desfășurate, după 1991, la Chișinău și la Bălți (unde, în anul 2003, la Universitatea „Alec Russo”, a ținut și un ciclu de lecții consacrate conceptului coșerian de «discurs repetat»).

Dincolo de detaliile bio- și bibliografice, detalii care multor dintre cititori le sunt, de altfel, cunoscute, se cuvine să încercăm o generalizare, o trecere în revistă a realizărilor pentru care numele dialectologului și lingvistului Stelian Dumistrăcel se înscrie la loc de cinste în galeria oamenilor de știință români. Departe de o falsă modestie, putem afirma cu toată mândria că distinsului nostru coleg îi datorăm: abordarea din perspectivă socio- și psiholingvistică a raporturilor dintre limba literară și graiurile dacoromânești; introducerea informatizării, mai precis a tehnoredactării asistate de calculator în cartografia lingvistică românească, la cel de-al treilea volum din *NALR. Moldova și Bucovina* (program prezentat în Prospectul de lansare a acestui volum, tipărit în 2005), promovarea cercetării monografice, interdisciplinare, a elementelor autohtone din vocabularul limbii române; introducerea în lingvistica

românească a conceptului de „variabilă geografică”, aplicat la analiza semantică și stilistică; schițarea tipologiei genealogice și funcționale a frazeologismelor românești; inițierea, în colaborare cu Institutul de Lingvistică de la Chișinău, a proiectului de recuperare, în spiritul activității Școlii Sociologice Gusti, a moștenirii culturale aparținând comunităților rurale din localitățile dispărute și strămutate în cursul regimurilor totalitare din a doua jumătate a secolului al XX-lea; reevaluarea, pornind de la analiza limbajului publicistic din perspectiva retoricii clasice și a pragmaticii moderne, a statutului „stilurilor funcționale” ale limbii române; introducerea în bibliografia și exegeza de profil românească a unor lucrări ale lui Eugeniu Coșeriu, ca și preluarea de teme (în primul rând „Discursul repetat”) și de aplicare a teoriei coșeriene în teze de doctorat.

Sunt, toate acestea, lucruri importante, ce vor fi reținute de generațiile viitoare de cercetători; realizări construite cu intuiție și inspirație profesională și urmărite cu conștiinciozitate și migală, pe sute și mii de pagini: Stelian Dumistrăcel este coautor la 10 volume și autor al 8 volume și al mai mult de 200 de studii și de articole din domeniul lingvisticii, apărute în reviste de specialitate din țară și din străinătate: Franța, Germania și Italia. A scris, de asemenea, peste 300 de articole cu tematică generală de cultivare a limbii, fiind colaborator la „Iașul literar”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Revista română”, „Contemporanul”, „Monitorul de Iași”, „Ziarul de Iași”, „Lumina”, „Dacia literară” ș.a. Iată de unde provine și preocuparea Domniei Sale față de actul jurnalistic ca atare și, mai mult decât atât, dorința de a imprima jurnalismului românesc, prin mijloacele proprii, un necesar grad de profesionalism. De menționat sunt, în acest context, cele mai recente volume de autor: *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcționale și Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comuniunii fatice prin mass-media*, ambele apărute în anul 2006.

Așa cum, de decenii bune încoace, lingvistica a devenit imposibil de conceput fără Saussure și Coșeriu, la fel orice schiță de portret a unui lingvist contemporan rămâne incompletă dacă am omite să ne referim la legătura sa – virtuală sau nu – cu marele Maestru. Din fericire, relația dintre Stelian Dumistrăcel și Eugeniu Coșeriu a fost una cât se poate de reală și fructuoasă: colegul nostru a avut șansa să-i audieze, la Tübingen, în 1975, un număr de cursuri de romanistică și să-i fie aproape și în anii ce au urmat, la numeroase manifestări științifice din țară și din străinătate (Germania, Spania, Republica Moldova). Trebuie subliniat faptul, de altfel îndeobște cunoscut, că Dl Dumistrăcel este unul dintre puținii lingviști români care s-au preocupat de aducerea și cunoașterea operei coșeriene în spațiul românesc. Un pas semnificativ în această direcție l-a constituit editarea, în anul 1994, la Chișinău, în colaborare cu academicianul Silviu Berejan, a volumului *Lingvistica din perspectivă spațială și antropologică. Trei studii*.

Calitatea de discipol și, în același timp, de exeget al lui Coșeriu înseamnă însă, pentru omul de cultură Stelian Dumistrăcel, încununarea logică și necesară a unei vieți dedicate studiului, dorinței de informare, de cunoaștere. Copilul de odinioară, care citea, în curtea casei părintești, pe Simion Mehedinți și pe Mihail Sadoveanu, pe Cezar Petrescu și pe Jules Verne, a devenit un adolescent pasionat în egală măsură de literatura clasicilor ruși și a scriitorilor sovietici ai momentului, dar și de operele lui Nicolae Iorga sau Vasile Pârvan, pentru ca apoi, student fiind, să parcurgă, cu și din convingere, bibliografia cursurilor de literatură universală și de teoria literaturii ținute de profesorul Al. Dima, citind cu interes cărți din râvnitul „Fond S” al Bibliotecii Centrale

Universitare. Iar astăzi? Ni-l putem imagina cu ușurință pe colegul Stelian Dumistrăcel declarând cu mâna pe inimă și cu acel zâmbet ușor ironic al său: „Sunt un «fan» al lui G. Călinescu și un cititor nostalgic al poeziei de maturitate a lui Lucian Blaga; îmi place Nichita Stănescu, însă am străngeri de inimă față de bursucările «poetice» ale lui Mircea Cărtărescu... Prin urmare, un conservator, de vreme ce și în alte literaturi am rămas la Virginia Woolf, Marguerite Yourcenar și Heinrich Böll!”.

Un conservator, atât de conservator pe cât poate fi un profesor, adică un om în permanență tânăr prin structura sa interioară și prin osmoza cu mediul uman în care-și desfășoară activitatea, Dl Dumistrăcel este încă departe de a-și fi epuizat resursele și posibilitățile de valorificare a cunoștințelor din variate domenii, printre care la loc de cinste se numără literatura și istoria, etnografia și folclorul, sociologia și antropologia culturală, jurnalistica și, desigur, nu în ultimul rând, lingvistica generală și aplicată. Aflăm cu bucurie că printre planurile de viitor ale cercetătorului se înscriu proiectul de a aduna în volume tematice studiile și articolele consacrate elementelor autohtone din vocabularul limbii române, ca și pe cele privind matricea stilistică a debutului lui Marin Preda, precum și elaborarea unei noi antologii Coșeriu, care să cuprindă traduceri ale unor articole și studii din limbile germană, franceză și spaniolă, antologie intitulată inspirat și provocator *Etimologie, semantică și frazeologie românească din perspectivă romanică*.

Ce-ar mai fi de spus? Poate încă două-trei idei dar, de fapt, mai multe, foarte multe. În calitatea mea de fost student, de coleg, de prieten al lui Stelian Dumistrăcel, mi-a revenit astăzi o misiune cel puțin ingrată: aceea de a prezenta, prin inevitabilă comprimare și omisiune, 50 de ani din viața unui om de știință, a unui om de cultură, care cu greu pot încăpea într-un oarecare număr de pagini, de cuvinte, de minute. Am spus fără îndoială mult, dar încă n-am spus totul. Restul va urma, peste 10, peste 20 de ani.

Finalul însă aparține – fără discuție – și discipolilor discipolilor Profesorului.

„Ad multos annos”, Domnule Profesor Stelian Dumistrăcel!

*Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
România*